

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

VI. évfolyam

6. szám

1930. június

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

Gazdasági szemle

Május

A párisi egyezmények.

Mult év ősze óta szakadatlanul ott lógott a jóvátételi kérdés Damokles-kardja a magyar közgazdaság ütőerei felett. Csaknem háromnegyed évig élt Magyarország jövő állampénzügyei tekintetében a teljes bizonytalanság pszichózisában; e bizonytalanság szubjektív hatásai a „hosszújاراتú“ vállalkezási kedvnek a megelőző évekenél is súlyosabb tartózkodásában, objektív következményei pedig a tőkepiacnak, különösen az időszak első felében példátlanul nyomasztó pangásában nyilvánultak meg legérezhetőbben; amint általában közgazdaságunk egész szervezete a nagyobb koncepciójú programok megvalósításának lehető kitolására és a lehetőségek határain belül a „fortwursteln“ nálunk sajnos oly jól ismert arany szabályának követésére állított be az egész időszak alatt.

Április 26-ika ennek a periódusnak végleges lezárását jelenti. A Párisban aláírt egyezmények a teljes bizonytalanság helyébe a teljes bizonyosságot léptetik. A következőkben látni fogjuk, hogy ez a bizonyosság meglehetősen sanyarú; hogy ami pozitív jót hoz, alig esik kívül a „besser ein Ende mit Schrecken, als ein Schrecken ohne Ende“ rezignált vigaszának keretein; de bizonyos, hogy közgazdaságilag éppen ezen a ponton kell a legtöbbet várnunk tőle: a hosszú pangási időszaknak a megváltozhatatlan pénzügyi bizonyosság tudatában egy radikális és céltudatos közgazdasági program megvalósításának időszakává való átalakulását.

Mint ismeretes, a párisi szerződés három egyezményből áll; az első rendezi a tulajdonképpeni állampénzügyi kérdéseket és így ehelyütt bennünket elsősorban ez érdekel; a földreformokra és a Vegyes Döntőbíró-ságokra vonatkozó kérdéseket rendező II. Egyezmény és az „A“ alap létesítésére vonatkozó III. Egyezmény

szigorúan vett közgazdasági érdekekkel részleteikben nem, hanem csak általános elgondolásukban bírnak.

a) Az I. Egyezmény egyik alap gondolata az, hogy Magyarország a békeszerződésen a fegyverszüneti szerződésen és az ezeket kiegészítő szerződéseken alapuló különleges kötelezettségek (créances spéciales) végleges kiegyenlítéséül 1944. évtől 1966. évig bezárólag évi 13.5 millió aranykoronát köteles fizetni.

Az Egyezmények becikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslat indokolása e különleges követelések legfőbbjeit 11 pontban sorolta fel, de azok számszerűségét nem közölte; a 8 legfőbb tétel számadatait a javaslat képviselőházi vitája során a miniszterelnök beszédéből ismerte meg a közvélemény. Eszerint az egyes főtételek a következők:

1. A megszálló csapatok költségei (Trianoni szerződés 181. szakasz)	P 200,807.000.—
2. Magyar hadifoglyok és internáltak hazaszállítási költségei (Trianoni szerződés 147. szakasz) — — —	„ 1,582.000.—
3. Jugoszlávia követelése azon a címen, hogy nem szállítottak le teljes mértékben azok a szénmennyiségek, amelyek a Békeszerződés VIII. részéhez tartozó V. függelék 1. §-a értelmében voltak leszállítandók — — — — —	„ 11,901.000.—
4. Görögország folyamhajózási károkkra alapított követelése (Békeszerződés VIII. rész III. függeléke 5. §.) — — — — —	„ 944.000.—
5. Az utódállamoknak átengedett vasútvonalakhoz tartozó gördülőanyag pótlólagos kiszolgáltatása (Trianoni szerződés 301. szakasz)	„ 2,922.000.—
6. Csehszlovákia jóvátételi követelése az 1919. évi bolsevista hadműveletekből kifolyólag (Trianoni szerződés 232. szakasz) — — —	„ 252,080.000.—
7. Románia követelései a bukaresti béke hatálytalanításából kifolyólag (Trianoni szerződés 193. szakasz)	
8. Az úgynevezett közigazgatási tartozások, melyek jogcíme a monarchia összeomlását megelőző időre nyúlik vissza és melyek a volt közös miniszteriumok, illetve az akkori magyar kormány kötelezett-	

ségeiből erednek (Trianoni szerződés 188. szakasz) — — — — „ 167,432.000.—
 E 8 főtételek alá tartozó követelések
 főösszege — — — — — „ 715,087.000.—

A törvényjavaslat indokolása szerint a tárgyalások során azonban további különleges követelések érvényesítése is szóba került, ú. m.

9. Németországgal szemben a háború alatt keletkezett és 1,5 milliárd márkára szóló, a versaillesi szerződés értelmében a hitelező hatalmakra forgatott kincstári váltókkal fedezett tartozás.

10. Alapok, alapítványok, összességek és erkölcsi testületek, valamint központi nyugdíjalapok és pénztárak vagyonának megosztása iránt a Trianoni szerződés 249., 256. és 258. szakaszai alapján az utódállamok által támasztott követelések.

E két utóbbi követelés azonban nyilván csak a tárgyalások anyagának teljessége kedvéért kerülhetett a törvényjavaslat indoklásába, minthogy a Németországgal szemben fennállott tartozás a Young-terv keretén belül, a 10. pontban említett tartozások pedig külön meg egyezéssel rendezettek. A különleges tartozások egyenlegének meghatározásánál passzívumként tehát csak az első 8 tétel összege, azaz kb. 715 millió P jöhetett számításba.

E passzívummal szemben magyar részről csak oly követelések voltak beszámítás tárgyává tehetők, melyek a békeszerződésben mint ugyancsak különleges követelések szerepeltek.

Nevzetesen:

Az utódállamok által adóhátralékok címén behajtott	— — — —	P	23,000.000.—
A megszállott területek magyar postahivatalainál maradt készpénzösszegek	— — — — kb.	„	60,000.000.—
A jugoszláv megszállás okozta károk	— — — —	„	195,884.000.—
A cseh megszállás okozta károk végül	— — — —	„	47,740.000.—
Ausztria-Magyarország által a háború alatt a megszállott területekben létesített gazdasági jellegű beruházásokból Magyarországra eső hányad	— — — —	„	87,320.000.—
		Összesen	P 413,944.000.—

A „créancés spéciales“ elszámolása tehát Magyarország terhére kb. 300 millió pengős egyenleggel zárult.

Ezzel az egyenleggel kapcsolatban azonban különösen két körülményre kell rámutatnunk:

1. hogy az elszámolás ténye magának az egyenlegnek kényszer-jellegén nem változtat, minthogy *a passzív-oldal egyes tételeinek összezszerűsége* Magyarország közbejötté nélkül, *egyoldalúan állapított meg*,

2. hogy a passzív egyenleg helyett az elszámolásnak 200—300 millió pengős aktív egyenleggel kellett volna zárulnia Magyarországnak javára, ha csak a békeszerződés 199 szakaszának szerencsétlen negatív fogalmazása nem üti el Magyarországot attól, hogy a békeszerződés folytán idegen állampolgárokká lett tisztviselők nyugdíja címén keletkezett 500—600 millió pengőre becsült, ugyancsak „*créance spéciale*“ jellegű követelését beszámíthassa.

b) Az I. Egyezmény másik, gazdasági horderőben sokkal nagyobb, bár negatív jellegű alapgondolata az, hogy az 1924-ben megállapított 200 millió aranykorona összegű, 1943 végéig évi 10 millió aarnykoronás annuitásokban fizetendő jóvátételen kívül Magyarország jóvátétel címén egyéb fizetést nem köteles teljesíteni; ezzel szemben azonban le kell mondania mindazon követeléseiről, melyek őt a Trianoni Szerződés, a Fegyverszünet Szerződés és az ezeket kiegészítő minden szerződés alapján a Hitelező Hatalmakkal szemben megilletik.

Végleg és örökre lemond tehát Magyarország az őt elsősorban „*biens cédés*“ címén, másrészt a román megszállás kárainak jóvátétele és egyéb címen megillető követeléseiről.

Ez a joglemondás a párisi egyezményt a legnagyobb igazságtalansággá avatja, ami Magyarországgal a Trianoni Szerződés óta történt.

Egyedül „*biens cédés*“ címén Magyarországot a különböző becslések szerint hattól tizenkét milliárd aranykoronáig terjedő skálán mozgó követelés illette meg. Ez az a követelés, melyben Nagy-Magyarország elszakított 72%-nyi területének és vagyonának materiális értéke a békeszerződés értelmében kifejeződik. Ezt az értéket Magyarország *effektíve* szolgáltatotta az utódállamoknak, ezzel az értékkel — a valóságban a legmagasabb becslés szerinti értéknek is sokszorosával — *effektíve* szegényebb lett. Ha tehát van a világon egyáltalában liquid követelés, úgy ez a „*biens cédés*“ értékének visszatérítése iránti magyar követelés volt.

Ezt a liquid követelést kompenzálta most egyetlen tollvonással a párisi egyezmény a jóvátételi tartozással, tehát egy olyan tartozással, mely

1. (Eltekintve attól, hogy egyedüli jogalapja Magyarország 1920-ban egyoldalúan megállapított és az azóta eltelt évtized alatt nyilvánosságra került okmányok által minden objektív tudományos vizsgálat szerint megcáfoltnak tekintendő háborús felelőssége) 1924-ben a Hitelező Hatalmak és a magyar kormány között létrejött „gentlemen agreement“ alakjában elengedtetett,

2. összecszerülésében soha megállapítást nem nyert.

Egyetlen jog van csak, amely egy ilyen kompenzáció számára formulát talál: az ököljog. Az adott esetben ez működött. Magyarországnak kétségtelenül nem volt más lehetősége, mint ezt a kompenzációt „egyezséggént“ elfogadni; hiszen a jóvátételi tartozás megállapításában a jóvátételi bizottság szuverén, ha tehát Magyarország ragaszkodott volna a „biens cédes“ alapján fennálló követeléséhez, úgy a jóvátételi bizottságnak szuverén hatáskörén belül még mindig módja lett volna a jóvátételi összeget úgy megállapítani, hogy az egyenleg Magyarország számára ismét csak passzív legyen. A gazdasági eredmény tehát ugyanaz maradt volna és amellet elcsúszott volna azoktól a politikai (persze csak hangulati) előnyöktől is, melyeket a párisi egyezmények aláírásával dokumentált békeszeretet és a háborút pénzügyileg is felszámolni készség Magyarország számára a nagyhatalmaknál minden bizonnyal szerzett.

c) Az I. Egyezmény aktuális közgazdasági szempontból legszembeszökőbb jelentőségű rendelkezését a 6. cikk tartalmazza, mely szerint a trianoni szerződés 180. cikkében meghatározott elsődleges zálogjog, mely a jóvátételi követelések és egyéb, a jelzett cikkben említett terhek kiegyenlítéséért Magyarország minden vagyonát és jövedelmét terheli, az Egyezmény életbelépésének napján véglegesen megszűnik.

Ehhez képest (12. cikk) a Népszövetség Tanácsa jóváhagyásának fenntartásával a Népszövetségi Ellenőrző Bizottság működése is megszűnik az Egyezmény életbelépésével, hasonlóképpen megszűnik (11. cikk), mihelyt lehetséges a jogviszony Magyarország és a Jóvátételi Bizottság között is, mely utóbbi jogai és hatásköre a szükséges mértékben a Nemzetközi Fizetési Bankjára fognak átszállani.

Ezek a rendelkezések, különösen a globális zálogjog végleges feloldása (ideiglenesen ugyanis ez a zálogjog már a népszövetségi kölcsön leköttetésekor korlátozott) Magyarország pénzügyi szuverenitásának hely-

reállítását jelentik, tehát megszűnését a Trianoni szerződés óta fennállott ama állapotnak, hogy a magyar kormánynak csak a Hitelező Hatalmak hozzájárulásával álljon módjában oly külföldi kölcsönt felvenni, melynek fedezetéül esetleg a magyar állam vagyonának a Békeszerződés 180. szakaszában körülírt alkotórészei is lekötendők.

Emellett a Jóvátételi Bizottság és Magyarország közötti jogviszony, illetőleg a népszövetségi pénzügyi ellenőrzés megszűnése Magyarország pénzügyi jogi szuverenitása teljességének visszanyerését is jelenti. A Békeszerződés 175. cikke, illetőleg a II. függelék 12. szakasza értelmében ugyanis Magyarország állampolgárainak közterhekkkel minimálisan oly mérvben kell megterhelve lenniök, mint ama Szövetséges Hatalom állampolgárainak, mely Hatalom kötelékében a közterhek a legsúlyosabbak. A praxisban ennek a kikötésnek keresztülviteléhez — mint tudjuk — a Jóvátételi Bizottság eddig nem ragaszkodott volt; de mint arra gróf Apponyi Albert az Egyezmény képviselőházi vitájában nagy nyomatékkal rámutatott, az Egyezmény aláírásának megtagadása a többi között azzal a következménnyel is járt volna, hogy a Jóvátételi Bizottság esetleg éppen abban a pillanatban követelte volna a magyar közterhek felemelését, amidőn a magyar pénzügyi kormányzat a közterhek bizonyos fokú enyhítését kívánja életbeléptetni.

d) Az ú. n. optánsperек rendezésére vonatkozó II. és III. Egyezmény részletes ismertetése nem tartozik e Szemle keretébe. Közgazdasági szempontból azonban ezekkel az Egyezményekkel kapcsolatban kiemeendő az, hogy

1. az I. Egyezmény 1. cikke értelmében 1944-től 1966-ig fizetendő 13.5 millió aranykorona összegű annuitásokból évi 6,100.000 aranykorona, továbbá az 1924-ben megállapított 200 millió aranykorona összegű jóvátétel 1930-tól 1943-ig lejáró annuitásaiából Belgiumra, a Brit Birodalomra, Franciaországra, Olaszországra, Japánra és Portugáliára eső összegek az optánsperек eddigi alperesei helyébe lépő, önálló jogi személyiséggel bíró agrár-alapba az ú. n. A) alapba fizettetnek be, míg a 13.5 millió összegű annuitásokból fennmaradó 7.4 millió aranykorona a nagyhatalmak által a kis entente-államoknak az optánsperек folytán reájuk háruló anyagi terhekre való tekintettel szükségessé váló segélyezésére alkotott ú. n. B) alapba folyik.

Mindazon összegek tehát, melyeket Magyarország 1944-től 1966-ig a különleges tartozások egyenlege cí-

mén, továbbá azon összegek túlnyomó része, melyeket 1930-tól 1943-ig jóvátétel címén fizet, részben közvetve, részben közvetlenül visszakerülnek az országba, vagyis az ország fizetési mérlege számára passzívumot nem jelentenek. Természetesen mindezen összegek körforgásuk alatt jövedelemelosztási szempontból alapvető változáson mennek át; az annuitásokat a lakosság egyeteme teremti elő, míg az *A)* és *B)* alapon keresztül azután ugyanezen összegek egy aránylag kis számú réteg, t. i. az optánsperек felperesei vagyonába mennek át. Nemcsak szociálpolitikai, hanem közgazdaságpolitikai szempontból is figyelemreméltó volt tehát az Egyezmény vitája során felvetett az az indítvány, hogy az optánsoknak jutó összeg bizonyos százaléka egy tágabb réteg, nevezetesen a hadikölcsönkárosultak, illetőleg a hadirokkantak, hadiárvaқ segélyezésére fordíttassék;

2. bármennyire is hátrányos és igazságtalan, bármennyire a román tézis győzelmét és a magyar tézis legyőzését jelenti a jóvátételi kérdésnek, tehát egy tisztán közjogi problémának az optánsperekkel — tehát lényegileg magánjogi kérdésekkel — való összekapcsolása és bármennyire valószínű is, hogy további jóvátétel jellegű kötelezettségek Magyarország terhére az optánskérdés nyitvaállása folytán állapítottak meg: mégis gazdasági szempontból nagy jelentőséggel bír az, hogy az optánsperек tárgyat képező — több mint egymillió pengő értékű — másfélmillió katasztrális hold földterület, valamint a további 800 millió pengőn felüli értéket képviselő és az ú. n. főhercegi, egyházi, valamint különböző részvénytársaságok és vasútvállalatok által fojlatatba tett perек tárgyat képező vagyonok sorsa mind a kielégítési alap, mind az eljárás gyorsítása, mind a megváltási ár aránya tekintetében többé-kevésbé elfogadható rendezést nyert. Az ú. n. optánsperек által érintett vagyon Csonka-Magyarország nemzeti vagyonának kb. 1/6 részét teszi ki és e vagyon legalább részbeni megmentése mindenesetre némileg ellensúlyozza — és pedig a dolog természete szerint gazdaságilag sokkal hatékonyabban, mint jogilag — azt a csapást, melyet Magyarország a jóvátétel kereteiben szenvedett.